

Wyrok z dnia 3 października 2008 r.

II UK 74/08

Wniosek o przyznanie prawa do świadczenia powinien określać rodzaj świadczenia lub wskazywać fundusz ubezpieczenia (emerytalnego, rentowego, wypadkowego, chorobowego), z którego będzie wypłacane (art. 116 w związku z art. 133 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227).

Przewodniczący SSN Zbigniew Korzeniowski, Sędziowie SN: Małgorzata Gersdorf, Beata Gudowska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 października 2008 r. sprawy z wniosku Jana T. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z.G. o datę przyznania świadczenia, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 22 listopada 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze prawomocnym wyrokiem z dnia 5 lipca 2004 r. ustalił, że Jan T. uległ w dniu 27 lipca 1999 r. wypadkowi przy pracy i przekazał do rozpatrzenia organowi rentowemu prawo do jednorazowego odszkodowania z tego tytułu. Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał ubezpieczonemu na wniosek z dnia 21 czerwca 2005 r., decyzją z dnia 23 stycznia 2006 r., poczynając od dnia 1 czerwca 2005 r. Jednocześnie wstrzymał z tym dniem wypłatę renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia, przyznanej na wniosek z dnia 27 grudnia 2000 r. od dnia 18 stycznia 2001 r.

Wyrokiem z dnia 31 maja 2006 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze oddalił odwołanie w przedmiocie ustalenia wcześniejszej początkowej daty wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem. Ustalił, że wniosek o to świadczenie został złożony w dniu 21 czerwca 2005 r., więc - stosownie do art. 116 i 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 17 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych - wypłata renty z tego tytułu nie mogła nastąpić wcześniej niż od dnia 1 maja 2005 r. Sąd nie potraktował wniosku złożonego przez pełnomocnika ubezpieczonego w dniu 16 grudnia 2004 r. jako wniosku o przyznanie renty w związku z wypadkiem przy pracy i nie uwzględnił zarzutu, że po uprawomocnieniu się wyroku Sadu Rejonowego z dnia 5 lipca 2004 r. organ rentowy był zobowiązany z urzędu dokonać przeliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia na rentę przysługującą w związku z wypadkiem przy pracy.

Wyrokiem z dnia 22 listopada 2007 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu uwzględnił częściowo apelację ubezpieczonego, zmieniając zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje i ustalając, że renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy przysługuje ubezpieczonemu od dnia 1 grudnia 2004 r., a w pozostałym zakresie apelację oddalił. Przesłanką orzeczenia reformatoryjnego była odmienna ocena wniosku złożonego w dniu 16 grudnia 2004 r., który - według oświadczenia pełnomocnika ubezpieczonego - był pierwszym wnioskiem o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy. Sąd nie uwzględnił żądania skarżącego o przyznanie świadczenia od grudnia 2000 r., przy zastosowaniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przyjmując, że ustaleń wyroku z dnia 5 lipca 2004 r. nie można uznać za - mające wpływ na prawo do renty z tytułu wypadku przy pracy - okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji z grudnia 2000 r., gdyż przedmiotem tamtej decyzji nie było prawo do tego świadczenia, lecz do renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia. Sąd Apelacyjny nie podzielił także zapatrywania apelującego, że odmowa uznania przez organ rentowy zdarzenia z dnia 27 lipca 1999 r. za wypadek przy pracy stanowiła błąd tego organu w rozumieniu art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, którego stwierdzenie wywo-

tuje obowiązek wypłaty świadczeń za okres 3 lat wstecz od wniosku, czyli od grudnia 2001 r.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w części oddalającej apelację, zawierała wniosek o jego zmianę i ustalenie, że renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy przysługuje skarżącemu od stycznia 2001 r. lub co najmniej od grudnia 2001 r., ewentualnie uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, „przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie” art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i stwierdzenie, że wyrok ustalający, iż skarżący uległ wypadkowi przy pracy nie oznacza ujawnienia nowej okoliczności istniejącej przed wydaniem decyzji o przyznaniu renty z ogólnego stanu zdrowia, wobec której powstał obowiązek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalenia z urzędu nowej wysokości świadczenia jako związanego z wypadkiem przy pracy; art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez pominięcie, że wniosek z grudnia 2000 r. - dotyczący wówczas przyznania renty z ogólnego stanu zdrowia - z chwilą uprawomocnienia się wyroku ustalającego, że ubezpieczony uległ wypadkowi przy pracy, pozostał aktualny, tyle że dotyczył także zmiany wysokości świadczenia, gdyż było ono związane z wypadkiem przy pracy oraz art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez arbitralne ustalenie, że nieuznanie przez organ rentowy wypadku przy pracy nie stanowiło błędu organu rentowego, o którym mowa w tym przepisie. W uzasadnieniu skarżący powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 18 listopada 1994 r., II URN 45/94 (OSNAPiUS 1995 nr 5, poz. 69), w którym przyjęto, że ustalenie po uprawomocnieniu się decyzji przyznającej pracownikowi rentę inwalidzką z ogólnego stanu zdrowia, iż zdarzenie stanowiące przyczynę jego inwalidztwa było wypadkiem w drodze z pracy do domu, jest okolicznością istniejącą przed i ujawnioną po wydaniu tej decyzji w rozumieniu art. 80 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Definiując błąd organu rentowego w rozumieniu art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy, skarżący powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 sierpnia 1998 r., III AUa 264/98 (OSA 1999 nr 2, poz. 111), uwzględniający nie tylko błąd rachunkowy, merytoryczny lub interpretacyjny, lecz także niedopełnienie wynikającego z § 3 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.)

obowiązku informowania o warunkach i dowodach wymaganych do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych oraz do udzielania pomocy przy ubieganiu się o te świadczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepisy ujęte w podstawie skargi kasacyjnej nie mogły być - ze względu na inny przedmiot regulacji - naruszone jednocześnie. Związek między nimi jest tylko taki, że art. 129 ust. 1 i art. 133 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) odnoszą się do określenia początkowego terminu wypłaty świadczeń z ubezpieczenia społecznego, lecz różnicują je w zależności od tego, czy chodzi o pierwszy wniosek o świadczenie, czy o wniosek powtórzony, skierowany na zmianę w prawie do świadczeń lub ich wysokości, przewidzianą między innymi w art. 114 ust. 1 tej ustawy.

Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, wypłata świadczeń następuje poczynając od dnia powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, a gdy na zasadzie art. 114 ust. 1 tej ustawy ponownie ustalono prawo do świadczeń lub zmieniono ich wysokość na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, z tego powodu, że po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń przedłożono nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość, to - jak stanowi art. 133 ust. 1 - przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do tych świadczeń lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy lub wydano decyzję z urzędu lub za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc ponowienia wniosku, jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego lub odwoławczego.

W tych okolicznościach jest jasne, że na pytanie, który z przytoczonych przepisów został naruszony „przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie” - jak określono w skardze kasacyjnej - można odpowiedzieć wyłącznie w odniesieniu do dokonanych ustaleń faktycznych. Zasadnicze znaczenie ma ustalenie, że wniosek o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy

został po raz pierwszy zgłoszony w imieniu skarżącego w dniu 16 grudnia 2004 r. oraz że skarżący nie twierdził, by wniosek o to świadczenie zgłaszał wcześniej. Taki stan faktyczny odpowiada hipotezie art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, uzależniającej podjęcie wypłaty od powstania prawa do świadczenia, zgłoszenia o nie wniosku oraz ustalającej ścisły związek między złożeniem wniosku a wyznaczeniem okresu, za który świadczenie się należy. Z tej regulacji wypływa reguła ogólniejsza, a mianowicie, że wykluczone jest przyznanie i wypłacanie świadczenia bez wniosku lub za okresy wcześniejsze. Przepis ten został więc przez Sąd drugiej instancji wyłożony i zastosowany prawidłowo.

Sąd pierwszej instancji trafnie wykluczył możliwość odniesienia się do jakiegokolwiek poprzedniego wniosku, w szczególności złożonego w grudniu 2000 r., który nie był wnioskiem o rentę z tytułu wypadku przy pracy i w żadnych okolicznościach nie mógł być potraktowany jako wniosek o takie świadczenie. W przedmiotowym stanie faktycznym przyznanie renty z tytułu wypadku przy pracy musiało poprzedzać ustalenie tego wypadku, więc wcześniejsze pisma nie spełniały warunku wniosku ani pod względem formalnym, ani ze względu na ich treść. Wniosek o rentę z ogólnego stanu zdrowia także nie mógł „pozostać nadal aktualny” z chwilą uprawomocnienia się wyroku sądu pracy ustalającego, że skarżący uległ wypadkowi przy pracy - co skarżący postuluje, domagając się „przeliczenia lub ustalenia nowej wysokości renty, odpowiedniej dla renty z tytułu wypadku” - gdyż nie chodzi o jedno i to samo świadczenie, wyższe, gdy niezdolność do pracy jest skutkiem wypadku, lecz całkowicie różne świadczenia. Należy podkreślić, że renta przysługująca z ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 57) nie może być identyfikowana z rentą przysługującą z ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.), a w tym przypadku - ze względu na regulację w art. 49 i 49a tej ustawy - renty przysługującej z ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz.144 ze zm.).

Wniosek o rentę „niewypadkową” nie może „zachować aktualności” ani „zostać potraktowany jako” wniosek o rentę z tytułu wypadku przy pracy. W związku z finansowaniem od dnia 1 stycznia 1999 r. świadczeń z ubezpieczeń społecznych w systemie obowiązującym z różnych funduszy, upadła tzw. zasada jednej renty i wniosek o przyznanie prawa do świadczenia nie może być sformułowany ogólnie,

bez wyraźnego określenia rodzaju świadczenia lub wskazania funduszu ubezpieczenia (emerytalnego, rentowego, wypadkowego i chorobowego), z którego następuje wypłata. W nowym systemie ubezpieczeń społecznych stracił zatem aktualność powołany w skardze kasacyjnej pogląd Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1994 r., II URN 45/94 (OSNAPIUS 1995 nr 5, poz. 69), wyrażony na gruncie art. 80 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz.267 ze zm.).

Trafnie Sąd drugiej instancji nie zastosował art. 133 ust. 1 ustawy emerytalnej, gdyż terminy wypłaty świadczenia w nim określone mogłyby wchodzić w rachubę wyłącznie wówczas, gdyby wniosek o rentę z tytułu wypadku przy pracy z grudnia 2004 r. był ponownym wnioskiem o to samo świadczenie; ponowieniem, powtórzeniem żądania renty wypadkowej, a więc nie „renty”, lecz „renty z tytułu wypadku przy pracy”, nie ma bowiem znaczenia wniosek w ogólności, lecz właśnie wniosek o rentę wypadkową. Skarżący nie ponawiał wniosku o rentę z tytułu wypadku przy pracy; złożył go raz, w dniu 16 grudnia 2004 r., po wydaniu wyroku Sądu Rejonowego z dnia 5 lipca 2004 r., ustalającego wypadek, i ten wniosek został załatwiony pozytywnie. Prawa do takiej renty skarżący nie domagał się w odwołaniu od decyzji z dnia 30 listopada 2000 r., w którym żądał ustalenia wypadku i jednorazowego odszkodowania, ani też we wniosku z grudnia 2000 r., na którego druku skarżący skreślił punkt nawiązujący do wypadku przy pracy jako przyczyny niezdolności do pracy.

Wobec zgłoszenia wniosku o rentę z tytułu wypadku przy pracy w grudniu 2004 r., co najmniej mylące były alternatywnie sformułowane żądania ustalenia wcześniejszego terminu początkowego wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem, opisane w odwołaniu jako termin „od dnia 18 stycznia 2001 r., czyli od daty, od której wypłacano rentę z ogólnego stanu zdrowia”, w apelacji jako „grudzień 2000 r., względnie co najmniej grudzień 2001 r.”, a w skardze kasacyjnej jednocześnie termin „od stycznia 2001 r. lub co najmniej od grudnia 2001 r.” Zabrakło argumentów natury prawnej wiążących te terminy z naruszeniem przepisów wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Należało zatem nawiązać wyłącznie do wniosku z grudnia 2004 r. i stwierdzić, że początkowa data wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy, regulowana art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie mogła przypaść wcześniej niż na dzień 1 grudnia 2004 r.

W każdym razie renta nie mogła być wypłacona wcześniej niż - jak określa się w art. 129 ust. 1 ustawy - od ustalenia istnienia prawa do świadczenia, tymczasem skarżący, kładąc nacisk na końcową część tego przepisu i skupiając się na terminie wypłaty świadczenia, pozostawił poza granicami przedmiotu sprawy kwestię, że prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, przewidzianej w ustawie o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, przysługuje ubezpieczonemu, który stał się niezdolny do pracy wskutek wypadku przy pracy (art. 18 ust. 1 ustawy). W postępowaniu rentowym zostało stwierdzone, że skarżący warunek ten spełnił w dniu 17 stycznia 2005 r., a ustalenie to nie zostało wzruszone przed Sądami *meriti*.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.), przy respektowaniu zakazu płynącego z art. 384 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

=====